

Kohtuasi C-299/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

4. mai 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

4. mai 2022

Hageja:

M. D.

Vastustaja:

„Tez Tour“ UAB

Kolmas isik:

„Fridmis“ UAB

Põhikohtuasja vaidluse ese

Vaidlus turismi- ja puhkuse teenuste lepingu lõpetamise ning pakettreise eest tasutud raha tagasimaksmise üle.

Eelotsuse küsimuse ese ja õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2015. aasta direktiivi (EL) 2015/2302, mis käsitleb pakettreise ja seotud reisikorraldusteenuseid ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ, artikli 12 lõike 2 tõlgendamine; Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 kolmas lõik.

Eelotsuse küsimused

1. Kas lähte- ja/või sihtriigi ametiasutuste ametlik hoiatus, milles soovitatakse vältida tarbetut reisimist, ning sihtriigi (ja võimalik, et ka lähteriigi) liigitamine riskipiirkonda kuuluvaks on vajalik selleks, et saaks asuda seisukohale, et sihtkohas või selle vahetus läheduses on esinenud vältimatud ja erakorralised asjaolud direktiivi (EL) 2015/2302 artikli 12 lõike 2 esimese lause tähenduses?

2. Kas hinnates, kas pakettreisilepingu lõpetamise ajal esinevad sihtkohas või selle vahetus läheduses vältimatud ja erakorralised asjaolud ning kas need mõjutavad oluliselt pakettreisei täitmist: 1) tuleks arvesse võtta üksnes objektiivseid asjaolusid, see tähendab, kas olulisel määral pakettreisei teenuste osutamise mõjutamine on seotud üksnes objektiivse võimatusega, ning seda tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab üksnes juhtumeid, kus lepingu täitmine muutub nii füüsiliselt kui ka õiguslikult võimatuks, või hõlmab see siiski ka juhtumeid, kus lepingu täitmine ei ole võimatu, kuid muutub (käesoleval juhul põhjendatud kartuse tõttu COVID-19-ga nakatumise ees) keeruliseks ja/või majanduslikult ebatõhusaks (arvestades reisijate turvalisust, ohtu nende tervisele ja/või elule, puhkuseisei eesmärkide saavutamise võimalust); 2) olulised on subjektiivsed tegurid, nagu täiskasvanute reisimine koos alla 14-aastaste lastega või kuulumine suurema riskiga rühma reisija vanuse või tervisliku seisundi tõttu jne? Kas reisijal on õigus pakettreisileping lõpetada, kui pandeemia ja sellega seotud asjaolude tõttu muutub reisimine sihtkohta ja sealt tagasi keskmise reisija arvates ohtlikuks, tekitab reisijale ebamugavust või põhjustab temas põhjendatud hirmu terviseohu või ohtliku viirusega nakatumise ees?

3. Kas fakt, et asjaolud, millele reisija tugineb, olid juba tekkinud või olid vähemalt eelduslikud/tõenäolised juba reisi broneerimise ajal, mõjutab mingil moel õigust lõpetada leping taganemistasu maksmata (näiteks kui sellist õigust ei anta, kui kohaldatakse rangemaid kriteeriume pakettreisei teenuste osutamisele avalduva negatiivse mõju hindamiseks jne)? Kas mõistliku etteaimatavuse kriteeriumi kohaldamisel pandeemia kontekstis tuleb arvesse võtta asjaolu, et kuigi WHO oli pakettreisilepingu sõlmimise ajaks juba avaldanud teavet viiruse leviku kohta, oli pandeemia arengut ja tagajärgi siiski raske prognoosida, puudusid selged meetmed nakkuse ohjamiseks ja tõrjeks või piisavad andmed nakkuse enda kohta ning nakkuste sagenemine alates reisi broneerimisest kuni selle lõpetamiseni oli ilmne?

4. Kui hinnatakse, kas pakettreisilepingu lõpetamise hetkel esinevad sihtkohas või selle vahetus läheduses vältimatud ja erakorralised asjaolud ning kas need mõjutavad oluliselt pakettreisei täitmist, siis kas mõiste „sihtkoht või selle vahetus läheduses“ hõlmab üksnes sihtriiki või, võttes arvesse vältimatute ja erakorraliste asjaolude laadi, s.o nakkuslikku viirusnakkust, ka lähteriiki ning reisi jätkamise ja sealt naasmisega seotud kohti (ümberistumise kohad, teatavad transpordivahendid jne)?

Viidatud liidu õigusnormid ja Euroopa Kohtu praktika

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 38.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 169.

Direktiivi 2015/2302 põhjendus 31, artikli 3 lõige 12 ja artikli 12 lõige 2.

20. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus Interedil, C-396/09, punkt 42, ja 23. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Airhelp, C-28/20, punktid 42, 44 ja 45.

Viidatud liikmesriigi õiguse sätted

Leedu Vabariigi tsiviilseadustik (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas; edaspidi „tsiviilseadustik“): artikli 6.212 lõige 1 („väärmatu jõud“) ja artikli 6.750 lõike 4 punkt 3 („Reisija õigus lõpetada pakettreisileping ja taganeda pakettreisilepingust“).

Lühike ülevaade põhikohtuasja faktilistest asjaoludest ja menetlusest

- 1 Kassaator (hageja esimeses kohtuastmes) ja teine kassatsioonimenetluse pool (kostja esimeses kohtuastmes) sõlmisid 10. veebruaril 2020 pakettreisilepingu (edaspidi „leping“), mille kohaselt teine kassatsioonimenetluse pool kohustus korraldama kassaatorile ja tema perekonnale ajavahemikul 1. märtsist 2020 kuni 8. märtsini 2020 puhkusereisi Araabia Ühendemiraatidesse ja osutama järgmisi teenuseid: lennureis liinil Vilnius-Dubai ja Dubai-Vilnius, seitse ööd majutust viietärnihotellis, täistoitlustamine, transport lennujaamast hotelli ja hotellist lennujaama ning reisikorraldaja esindaja teenused. Nende teenuste eest maksis kassaator kassatsioonimenetluse teisele poolele 4834 eurot.
- 2 Kassaator nõudis 27. veebruaril 2020 kassatsioonimenetluse teiselt poolelt lepingu lõpetamist, soovides kasutada makstud raha teiseks reisiks, kui COVID-19 oht on vähenenud. Kassatsioonimenetluse teine pool keeldus seda taotlust rahuldamast.
- 3 Kassaator pöördus kohtusse, paludes kohtul tuvastada, et leping on lõpetatud selle punkti 2.1.2.3 alusel, st väärmatu jõu tõttu sihtkohas või selle vahetus läheduses, mis võib muuta võimatuks reisi läbiviimise või turistide veo sihtkohta, ning mõista välja lepingu alusel makstud summa.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 4 Kassaator märgib, et nii ametiasutuste poolt kui ka meedias 2020. aasta veebruaris avaldatud teave ülemaailmse COVID-19 nakkuse puhangu kohta kujutas endast piisavat alust kahelda reisimise ohutuses ja üldisemalt selle mõistlikkuses. Ta väidab, et asjaomaseid asjaolusid (COVID-19 juhtumite arvu suurenemine kogu maailmas, lennupiirangud, ametlikud soovitused hoiduda reisimisest teistesse

riikidesse jne) tuleb pidada *vältimatuteks ja erakorralisteks* ning need kujutavad endast õiguslikku alust kasutada tsiviilseadustiku artikli 6.750 lõike 4 punktis 3 ja direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõikes 2 sätestatud õigust lõpetada pakettreisileping vääramatu jõu (*vältimatute ja erakorraliste* asjaolude) tõttu ilma kahju kandmata. Kassaator on seisukohal, et tsiviilseadustiku artikli 6.750 lõike 4 punktis 3 nimetatud vääramatu jõu asjaolusid ei tule mõista sellise vääramatu jõuna, mis muudab reisi täielikult võimatuks, vaid vältimatute ja erakorraliste asjaoludena, mis võivad oluliselt mõjutada lepingu täitmist või reisijate vedu sihtkohta. Asjaolu, et reisi ei ole võimalik läbi viia, tuleks tõlgendada mitte ainult suutmatusega osutada teenuseid sihtkohas, vaid ka suutmatusega tagada ohutut reisi, põhjustamata turistile ebamugavusi või ohtu.

- 5 Kassatsioonimenetluse teine pool väidab, et arvestades direktiivis 2015/2302 mõistele „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ antud määratlust ning käesoleva konkreetse juhtumi asjaolusid, võib COVID-19 viiruse levikut pidada kontrolli alt väljas olevaks asjaoluks, kuid mitte selliseks puhanguks või asjaoluks, mis oleks muutnud ohutult sihtkohta jõudmise võimatuks. Ta väidab, et direktiivis 2015/2302 rõhutatakse mitte ainult olulist mõju reisi teostamisele, vaid ka asjaolu, et ohutut reisi sihtkohta ei ole võimalik tagada, mistõttu võib tsiviilseadustiku artikli 6.750 lõike 4 punkti 3 kohaseid vääramatu jõu asjaolusid tõlgendada ja tõendada vääramatu jõuna (nimetatud seadustiku artikli 6.212 tähenduses).
- 6 Asja läbi vaadanud esimese astme kohus ja apellatsioonikohus asusid seisukohale, et toimikus sisalduvate andmete kohaselt (kassaator otsustas reisi osta pärast seda, kui on avaldatud teave kaitsemeetmete võtmise kohta, ta pidi ise hindama ohtu, kas reis on võimalik, kuna reisiga seotud oht ei olnud alates reisi ostmisest kuni sellest loobumise otsustamiseni muutunud) ei ole alust kvalifitseerida kassaatori viidatud asjaolusid vääramatu jõu asjaoludeks (*vältimatud ja erakorralised* asjaolud), mis oleksid muutnud lepingu täitmise võimatuks. Need kohtud leidsid, et kassaatori otsuse puhul leping lõpetada oli määrav tema tahe (subjektiivne aspekt), mitte tegelik oht, mis oli lepingu ülesütleamise ajal objektiivselt olemas. Nad märkisid, et võibolla leping lõpetatigi põhjendatud kartuse ja ebakindluse tõttu seoses COVID-19 pandeemia levikuga, kuid kassaator ei esitanud tõendeid selle kohta, et just nimelt lepingu ülesütleamise päeval (27. veebruar 2020) ja mitte hiljem esinesid objektiivsed, mitte subjektiivsed põhjused, miks lepingut ei olnud asjaomasel ajavahemikul (1.–8. märts 2020) võimalik täita.

Eelotsusetaotluse esitamise põhjenduste lühikokkuvõte

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõstatab eelkõige küsimuse, kas reisija võib oma kaitseargumendina kehtivalt viidata *vältimatutele ja erakorralistele* asjaoludele kui alusele pakettreisilepingu ülesütlemiseks reisijale kahju kandmata, kuna vastus sellele küsimusele määrab kindlaks, milline lepingupooltest peab kandma lepingu ülesütleamise negatiivsed õiguslikud tagajärjed. Nimetatud kohus märgib, et direktiivis 2015/2302 määratletud mõiste „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ on autonoomne, et seda ei ole Euroopa Kohtu praktikas veel tõlgendatud ning et

Euroopa Kohus ei ole veel võtnud seisukohta kriteeriumide kohta, mida tuleb kohaldada, et teha kindlaks, kas asjaolud on ülemaailmse pandeemia korral direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 tähenduses *vältimatud ja erakorralised*.

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et direktiivis 2015/2302 sätestatud mõiste „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ määratlus on riigisisesse õigusesse üle võetud tsiviilseadustiku artikli 6.750 lõike 4 punktiga 3, kasutades mõistet „vääramatu jõud“. Esimese astme kohus ja apellatsioonikohus tuginesid tsiviilseadustiku artikli 6.212 lõikes 1 sätestatud vääramatu jõu üldmõistele ja liikmesriigi kohtute praktikas sõnastatud vääramatu jõu asjaolude tunnustele; seega käsitasid nad riigisisese õiguse mõistet „vääramatu jõud“ ning liidu õiguse mõistet „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ sünonüümidenä.
- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on mõiste „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ siiski laiem kui mõiste „vääramatu jõud“. Esiteks, lähtudes põhimõttest, et reisija õigusi tuleb kaitsta eelisjärjekorras, ei saa reisija võimalust end kaitsta ülemäära piirata. Teiseks on Euroopa Kohus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. veebruari 2004. aasta määruse (EÜ) nr 261/2004 sätete tõlgendamisel juba märkinud, et mõistet „*erakorralised* asjaolud“ tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma ettevõtjate tegevuses mitte ainult väliseid, vaid ka sisemisi sündmusi, nagu streik (23. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Airhelp, C-28/20, punktid 42, 44 ja 45). Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et analoogia alusel ei hõlma mõiste „*vältimatud ja erakorralised* asjaolud“ mitte ainult juhtumeid, kus lepingu täitmine on objektiivselt (füüsiliselt või õiguslikult) võimatu, vaid ka juhtumeid, kus lepingu täitmine on teoreetiliselt võimalik, kuid praktikas keeruline ja/või majanduslikult ebatõhus (seoses reisija turvalisusega, tema tervise ja/või eluga seotud ohuga, puhkuse reisi eesmärkide saavutamise võimalusega) või kui reisija ei saa puhkust nautida. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et ametiasutuste (nagu välisministeerium) soovitusi (hoiatust) reisimisest hoidumiseks võib pidada eelduseks, et esinevad *erakorralised* asjaolud, mis mõjutavad oluliselt pakettreisilepingu täitmist.
- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et selle olulise mõju tuvastamiseks tuleb põhimõtteliselt tugineda lepingu täitmise mõistlikkuse eelnevale hindamisele piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepaneliku ja aruka keskmise reisija poolt. Seetõttu on oluline võtta arvesse reisijale kättesaadavaid faktilisi andmeid ja avalikult kättesaadavat teavet selle kohta, et *vältimatud ja erakorralised* asjaolud ning nende mõju on tõenäolised ning kui ohtlik olukord on juba tekkinud, on olukorra paranemise tõenäosus väike.
- 11 Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas juhul, kui reisi ajal esinesid *vältimatud ja erakorralised* asjaolud direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 esimese lause tähenduses, võib õigus lepingust taganeda taganemistasu maksmata olla kohaldatav olenemata sellest, kas selliste asjaolude esinemist oli lepingu sõlmimise ajal võimalik ette näha. Kohus ei ole kindel, kas mõistliku etteaimatavuse kriteeriumi kohaldamisel tuleb arvesse võtta, et – kuna COVID-19 viirusega nakatumise kinnitatud juhtumite arv oli 2020. aasta alguses erakordselt

kiiresti suurenenud ja puudusid usaldusväärsed teaduslikud andmed – rõhutati viiruse eriti suurt ohtu inimeste tervisele ja elule, puudusid selged meetmed nakkuse ohjamiseks ja tõrjeks, pandeemia arengut ja tagajärgi olid raske ennustada ning reisi broneerimisest kuni lepingu lõpetamiseni nakkuste arv selgelt suurenes.

- 12 Ühtlasi on eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleval seisukohal seoses direktiivis 2015/2302 kasutatud mõistega „sihtkohas või selle vahetus läheduses“. Tema arvates on reisija õigus lepingu direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 alusel lõpetada seotud *vältimatute ja erakorraliste* asjaolude esinemisega „sihtkohas“ või „selle vahetus läheduses“; seetõttu ei tohiks pandeemia tõttu lepingu lõpetamise korral selliste asjaolude hindamine olla seotud üksnes lõppsihtkohaga, st saabumisriigiga. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et pakettreisilepingu lõpetamise õigus peaks olema olemas ka siis, kui pandeemia ja sellega seotud asjaolude tõttu muutub reisimine sihtkohta ja sealt tagasi keskmise reisija arvates ohtlikuks, tekitab ebamugavusi või tekitab põhjendatud hirmu terviseohu või ohtliku viirusega nakatumise ees.